

Nr 270.

Af herr **Åkerman**, *i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om kollektivafstal mellan arbetsgivare och arbetare m. m.*

Såsom jag redan vid remissdebatten rörande arbetsaftalslagstiftningen yttrade, är det min åsikt, att arbetsfred främst vinnes genom goda arbetsförhållanden och kloka sociala omsorger, men att man dock torde kunna hoppas, att en tidsenlig lagstiftning om rättsförhållandet mellan arbetsgivare och arbetare skall åtminstone i någon mån bidraga till undanröjande af anledningarna till arbetskonflikter.

Men frågan är så ömtålig, att lagstiftaren måste med den allra största försiktighet nalkas densamma. Om detta gäller i allmänhet, är situationen just nu hos oss alldeles särskildt vansklig, då kapital och arbete här nyligen utkämpat en allvarlig strid och den Riksdag, till hvars pröfning frågan hänskjutits, är vald enligt grunder, som inom kort skola lämna rum för en ny ordning af mera demokratisk natur.

Då nu emellertid regeringen framlagt ett förslag i ämnet, måste frågan undersökas och belysas ur alla synpunkter, hur önskvärdt det än varit, att denna i nationens hela lif djupt ingripande fråga fått hvila ännu någon tid.

Ehuru jag till fullo inser, att en enskild persons uppfattning i ett ämne sådant som detta icke kan hafva den ringaste utsikt att vinna något vidare beaktande, anhåller jag dock vördsamt att härmed få framföra densamma, i förhoppning att därmed åtminstone göra det gagnet att lämna ett litet bidrag till diskussionen om aftalsfrågorna. Tyvärr är motionstiden så kort, att den icke medger någon utförlig motivering af min hemställan. Därtill kommer, att jag samtidigt varit strängt upptagen med utarbetande af ett lagförslag angående ideella föreningar, hvilka i den blott några dagar före arbetsaftalspropositionens framläggande afgifna kungl. propositionen till föreningslag fått en behandling, som jag för min ringa del fann högst otillfredsställande.

Kollektivafftet.

Den omständigheten, att en fackorganisation afslutat ett kollektivafftal, kan, såsom allmänt torde vara inom doktrinen erkänt, icke i och för sig grunda någon generell förpliktelse för organisationen att ersätta skada, som förorsakats genom dess medlemmars kontraktsbrott. Genom blotta deltagandet i kollektivafftet kan organisationen icke anses hafva garanterat arbetsfreden. En sådan garantiplikt inträder först, om organisationen uttryckligen åtager sig densamma. Då det nu ifrågasättes att stifta lag i ämnet, framställer sig först det spörsmålet, om man därvid bör af socialpolitiska skäl gå längre än doktrinen och alltså nu i lagen införa dylik garantiplikt i en eller annan form eller förbud för organisationen att under vissa förhållanden göra sig delaktig i arbetsinställelse.

Sälunda ha på senare tider inom arbetarevärlden höjts röster för att i den planerade nya lagstiftningen på detta område omedelbart skrida till ett absolut förbud för arbetsgifvare och arbetstagare att under ett kollektivafftals giltighetstid vidtaga arbetsinställelse eller därmed jämförlig åtgärd. För min del vågar jag icke förorda en så vidt gående lagstiftning. Icke heller synes den i kungl. propositionen föreslagna lösningen vara tillräddig. Utan håller jag före att man på detta hittills af lagstiftningen alldeles oberörda område måste framgå med den allra största försiktighet. Bestämmelser af denna art — en liten profkarta finnes i regeringsförslaget 8 och 10 §§ — kunna väl vid första påseende synas påkallade såsom ett samhällets tveäggade svärd, vänt mot båda parterna, men på ifrågasvarande område äro förhållandena af en så skiftande natur, att detta svärd lätt kan träffa orätt man eller hårdare än rättvisa och billighet kräffa. I andra fall åter kunna dylika bestämmelser utan större svårigheter göras ineffektiva. Jag vågar därför icke, åtminstone icke i det flytande skick, hvori frågan ännu befinner sig, gå ens så långt som regeringsförslaget i denna del, utan anser klokast att åtminstone tills vidare stå kvar inom de gränser doktrinen anvisat. Det kollektiva afftet är, *om den fackliga politiken å ömse sidor lägges klokt*, ett industriellt fredsdokument af utomordentlig betydelse, äfven om det icke af lagstiftningen utrustas med extra attributer. Förhållandena i England och Tyskland, för att nu nämna blott ett par exempel, bära härom vittne. Därtill kommer att fackföreningarna äro och måste vara till stor del understöds-kassor. I England har man haft så öppen blick för denna fackföreningarnas natur af fattigmans sparpenningar, att föreningarna blifvit genom lagstiftningen säkerställda mot

alla ersättningsanspråk i anledning af arbetstvister. Och dock fungera där de kollektiva öfverenskommelserna på ett synnerligen tillfredsställande sätt. Äfven hos oss hafva dessa öfverenskommelser, ehuru hittills i saknad af all rättslig reglering, i regel hållits. Det bör väl därför kunna antagas, att med en klok facklig politik, eventuellt understödd af ett mera utveckladt förlikningsförfarande, arbetstvister skola kunna i stor utsträckning undvikas, äfven utan att lagstiftningen tilldelar de kollektiva aftalen några utomordentliga rättsverkningar, liggande utanför aftalens egentliga natur af tariffer och arbetsordningar, tillkomna på förhandlingens väg. Emellertid kunna ju alltid organisationerna, om de vunnit den stadga, att de äro att anse som juridiska personer, i aftalen åtaga sig åtskilliga förpliktelser i arbetsfredens intresse. Men med hänsyn särskildt till fackföreningarnas fonder synes angeläget att konsekvenserna af dylika i aftalen stipulerade förpliktelser hållas inom rimliga gränser. I enlighet med denna min nu i största korthet antydda uppfattning af hithörande förhållanden äro §§ 7 och 8 i mitt förslag uppgjorda.

Beträffande kollektivaftalets rättsverkan i ett annat viktigt afseende, nämligen öfverförandet af kollektivaftalets innehåll till de individuella arbetsaftalen, vill jag med hänsyn till senare tiders erfarenheter föreslå ännu en ändring i det kungl. förslaget. Man bör, synes det mig, kunna utgå från den förutsättningen att arbetsgifvare, som är bunden af ett kollektivaftal, i själfva verket vill hålla däri fastställda arbetsvillkor äfven gentemot oorganiserade, som han af en eller annan anledning använder. Denna hans presumerade goda vilja bör kunna i form af tvång fastslås i lagen. Endast när strejk vidtagits i strid mot kollektivaftalet, må denna på arbetsgifvaren sålunda uppställda fordran eftergifvas. Å andra sidan kan den organisation, med hvilken han slutit aftalet, enligt min åsikt betraktas såsom förfäktare af ej blott sina medlemmars utan hela fackets intressen, så att de villkor organisationen genom förhandling uppnått böra komma icke blott dess egna medlemmar utan äfven utomstående till godo. Från arbetarehåll skall man måhända invända, att denna af mig föreslagna anordning skall göra arbetarna mindre angelägna att ingå i organisationerna. Men häremot ber jag att få erinra om att enligt regeringsförslaget har arbetsgifvaren visserligen rätt att vid uppgörande af individuella aftal med icke organiserade sätta kollektivaftalets bestämmelser ur kraft, men å andra sidan komma nog under *normala* förhållanden sakerna att ordnas så, att prislistorna blifva gällande för alla i driften anställda, således äfven för de oorganiserade. Skulle åter i fall af arbetsinställelse, särskildt vid lockout, arbetsgifvaren känna sig frestad att sätta arbetet i gång med oorganiserade, hvilka befunnes villiga att arbeta

mot lägre lön eller eljest på sämre villkor än i kollektivaftalet fastställt, torde dessa af mig föreslagna stadganden komma att verka återhållande, helst om tillika genom lagen fastslås hvad redan nu bör anses självklart, att nämligen kollektivaftalet icke i regel upphör att gälla sedan arbetsinställelse inträffat. På nämnda grunder hvilat bestämmelserna i mitt förslags 3, 4 och 10 §§.

Angående kollektivaftalets giltighetstid föreställer jag mig att försiktigheten bjuder att begränsa densamma något mera än det kungl. förslaget gjort. (Jämför 5 § i mitt förslag.)

Af de i regeringsförslaget förekommande bestämmelserna om föreningsrätten äro en del af beskaffenhet att lägga olämpliga hinder i vägen för föreningssträfvandena, och hemställes därför att hithörande förhållanden blifva genom lagen ordnade på sätt 6 § i mitt förslag anger.

Vidare föreslår jag ändring i regeringsförslagets stadganden om rätten till talan på grund af kollektivafstal. Då det är en inom doktrinen omtvistad fråga, huruvida fackorganisation, som slutit kollektivafstal, är att anse som part i aftalet eller allenast som representant för medlemmarna eller facket, men den senare åsikten, om den gjordes gällande, skulle betaga organisationen nämnda talerätt, torde för undanröjande af all tvekan härutinnan tydligt stadgande böra lämnas därom, att fackorganisationen äger föra talan på grund af aftalet. Härmed åsyftas naturligtvis icke att göra någon ändring i gällande rätt angående fackorganisationernas rättsförmåga, utan här liksom i andra förhållanden förutsättes naturligtvis såsom villkor för rätt till talan, att organisationen är juridisk person. Enligt nu gällande rätt erfordras, som bekant, icke härför någon registrering utan blott att organisationen tagit fastare former genom sina stadgar och val af styrelse. Samma blir förhållandet, om ett af mig nyss framlagdt förslag till lag om s. k. ideella föreningar blir antaget. — Förening, som slutit kollektivafstal, bör äga föra talan på grund af aftalet mot en hvar, för hvilken aftalet är bindande. För att uppkommande stridigheter mellan enskilda parter skola blifva underkastade en ofta välbehöflig undersökning i vederbörande organisation, innan de dragas inför domstol, hemställes i mitt förslags 9 § 2 mom. om ett tillägg till regeringsförslagets 11 § 1 mom. af innehåll att i där angifna fall enskild part icke har talerätt, med mindre föreningen, som slutit aftalet, vägrat att föra talan.

Regeringsförslagets 1, 2 och 13 §§ återfinnas oförändrade i mitt förslag, den sistnämnda paragrafen dock under annat nummer (elfva). Då emellertid hvarje paragraf, med undantag möjligen för de två sista, måste anses som en oundgänglig länk i kedjan, anhåller jag att härmed få

framlägga lagtexten i dess helhet. Härigenom vinnes ock bättre öfverskådlighet.

Under åberopande af hvad jag ofvan anfört får jag härmed yrka,

att riksdagen ville, med afslag å Kungl. Maj:ts i proposition nr 96 gjorda förslag till lag om kollektivafstal mellan arbetsgifvare och arbetare, antaga följande:

Förslag till Lag

om kollektivafstal mellan arbetsgifvare och arbetare.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Arbetsgifvare eller förening af arbetsgifvare äge att med de här nedan eller eljest i lag stadgade inskränkningar sluta aftal med fackförening, fackförbund eller annan dylik förening af arbetare om villkor, som skola lända till efter rättelse vid arbetsaftals ingående, samt om förhållandena i öfrigt mellan arbetsgifvare och arbetare.

Såsom arbetare anses enligt denna lag äfven arbetsförman, handelsbiträde och annan, som innehar därmed jämförlig anställning.

2 §.

Kollektivafstal, som i § 1 sägs, skall upprättas skriftligen.

Vid tolkning af kollektivafstal skall tagas hänsyn ej blott till den upprättade handlingens innehåll, utan äfven till hvad som förekommit vid förhandlingar rörande aftalets tillkomst eller eljest skäligen kan tjäna till ledning i fråga om tolkningen.

3 §.

Kollektivaftal skall i fråga om yrkesgrupper, som i aftalet afses, lända till efterrättelse för arbetsgifvare, som vid dess ingående var medlem af förening, som slutit aftalet, eller sedermera inträdt i föreningen.

Hafva flera föreningar sammanslutit sig till en förening, skola enligt denna lag såsom medlemmar af den förening anses jämväl medlemmarna af de föreningar, som sammanslutit sig.

4 §.

Ingås arbetsaftal af arbetsgifvare, hvilken är bunden af kollektivaftal, skola, ändå att annorlunda öfverenskommits, kollektivaftalets bestämmelser blifva gällande.

5 §.

Kollektivaftal vare ej bindande utöfver tre år från det aftalet slöts. Är i aftalet sagda tid öfverskriden, och vill endera parten frånträda aftalet, när den tid är ute, uppsäge detsamma tre månader förut. Ej må dock, där i aftalet är bestämdt, att detsamma skall upphöra å viss dag, uppsägning ske till annan kalenderdag, ändå att aftalet sålunda varder gällande utöfver tre år.

Är ej tiden för aftalets giltighet bestämd, skall aftalet anses ingånget för ett år.

Uppsäges ej aftal inom därför bestämd tid eller, då viss uppsägningstid ej är stadgad, tre månader före giltighetstidens slut, skall aftalet anses förlängdt för ett år.

6 §.

Ej må i kollektivaftal stadgas förbud för arbetsgifvare eller arbetare att tillhöra förening. Har sådant förbehåll skett, vare det ogillt och för dess öfverträdande utsatt påföljd förfallen.

7 §.

Genom deltagande i ett kollektivafstal ådrager sig en förening inga andra förpliktelser än sådana som i aftalet uttryckligen angifvas.

8 §.

Underlåter förening att fullgöra hvad den i kollektivafstal åtagit sig, gällde däraf uppkommen skada intill belopp, som för sådant fall blifvit i aftalet utfäst. Är ej visst skadeståndsbelopp sålunda i aftalet bestämdt, må skadestånd ej utdömas.

Bryter arbetsgifvare eller arbetare mot bestämmelse i kollektivafstal, gälde däraf uppkommen skada.

9 §.

Förening, som slutit kollektivafstal, äger föra talan på grund af aftalet mot en hvar, för hvilken aftalet är bindande.

Arbetsgifvare, som ej själf slutit kollektivafstal, eller arbetare må ej föra talan på grund af aftalet i annat fall än då hans rätt är genom aftalets åsidosättande omedelbart kränkt och föreningen, som slutit aftalet, vägrat att därom föra talan.

10 §.

Om under tid, då kollektivafstal är gällande, arbetsinställelse äger rum hos arbetsgifvare, som är bunden af aftalet, skola, äfven om annorlunda öfverenskommits, kollektivafstalets bestämmelser dock gälla.

Hvad nu är stadgadt äge ej tillämpning, om strejk vidtagits i strid mot kollektivaftalet. I sådant fall äfvensom där kollektivafstal eljest varder väsentligen åsidosatt, må aftalet af domstol förklaras icke vidare vara gällande.

11 §.

Uppsägning af kollektivafstal skall ske skriftligen.

Hvad i 11 kap. 11—19 §§ rättegångsbalken stadgas angående stämning skall äga motsvarande tillämpning i fråga om uppsägning.

Träffas ej den, hvilken för uppsägning sökes, i sitt hemvist, varde uppsägningen i rekommenderadt bref under hans vanliga adress aflämnad å posten samt skriftlig underrättelse om uppsägningen insänd till kommerskollegium; skolande uppsägningen anses hafva skett, när hvad sålunda föreskrifvits blifvit fullgjordt.

12 §.

Det åligger arbetsgifvare eller förening af arbetsgifvare, som slutit kollektivafstal, att inom fjorton dagar därefter till kommerskollegium insända ett exemplar af den upprättade handlingen. Varda i enlighet med kollektivafstalet i särskild handling bestämmelser upptagna angående arbetslön, som beräknas efter arbetets myckenhet eller beskaffenhet, vare insändandet af dylik ackordsprislista ej erforderligt.

Underlåtes hvad sålunda stadgats, böte den försumlige från och med fem till och med femtio kronor. Ej må försummelsen åtalas efter det handlingen till kommerskollegium inkommit. Böter, som ådömas, tillfalla kronan. Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, skola de förvandlas enligt allmän strafflag.

Förslag till öfvergångsbestämmelser har jag i anseende till den korta motionstiden icke hunnit att utarbета.

Arbetsdomstolen.

Äfven med en lag om kollektivafstal, sådan som jag föreslagit, kommer en särskild domstol för arbetstvister att blifva till stort gagn. Ty om tillfälle blir parterna beredt att få sina rättstvister snabbt pröfvade af en domstol med speciell sakkunskap, är det anledning hoppas, att de åtminstone efter hand skola i allt större utsträckning begagna sig af denna förmån.

Emot regeringsförslaget i denna del måste jag dock göra åtskilliga erinringar.

Sålunda synes olämpligt att i domstolen bereda plats för mer än *en* jurist. De två juridiska bisittarna böra ersättas med fackmän, så att domstolen kommer att bestå af, utom den lagkunnige ordföranden, sex i arbetsförhållanden erfarna och kunniga män. Med de oerhördt mångskiftande förhållandena på arbetsmarknaden är detta antal yrkesmän ingalunda för högt. Skulle emellertid Riksdagen mot förmodan besluta, att det juridiska elementet i domstolen skall representeras af tre personer, hemställes att vid omröstning till dom de tre juristerna erhålla blott en kollektiv röst, d. v. s. att resultatet af de tre juristernas enskilda omröstning läggas såsom *en* röst i vågskålen.

Vidare bör ingen rätt till klagan mot arbetsdomstolens utslag medges. Sådant skulle blott föranleda en farlig tidsutdräkt. Högsta domstolen är dessutom med hänsyn såväl till sin rent juridiska sammansättning som processordningen därstädes icke kompetent att bedöma dessa tvister och bör i möjligaste mån hållas utanför striderna på arbetsfältet för att icke äfventyra sin auktoritet.

Äfven finner jag olämpligt att åt fackorganisation med så litet antal medlemmar som femtusen arbetare inrymts befogenhet att afgifva förslag för tillsättande af de icke lagfarna ledamöterna och deras suppleanter. Denna förslagsrätt borde tillkomma blott hufvudorganisationerna å ömse sidor. En sådan anordning är föreslagen i våra grannländer. För att emellertid med minsta möjliga ändring i regeringsförslaget uppnå ungefär detsamma här hos oss, föreslås att, beträffande arbetarorganisationer, förslagsrätten begränsas till sådana som räkna minst femtontusen arbetare.

Enligt hvad jag längre fram kommer att närmare vidröra, böra, enligt min åsikt, frågor om fastställande af arbetsordningar (s. k. verkstadsreglementen) kunna i vissa fall hänskjutas till arbetsdomstolen, hvilken dock vid handläggning af sistnämnda frågor bör vara domför med ordföranden och två icke lagfarna ledamöter.

Att, såsom i 18 § föreslagits, lämna Kungl. Maj:t fria händer vid uppgörande af arbetsordningen för domstolen, finner jag icke tillrädligt, utan böra hithörande ytterst viktiga bestämmelser prövas af Riksdagen.

Ej heller bör regeringsförslagets 11 § antagas. Besinna att det här gäller alldeles speciella förhållanden, för hvilka vår gammalmodiga rättgångsbalk icke alls passar. Såvidt jag förstår blir det nödvändigt, att utskottet utarbetar en modern processordning för arbetsdomstolen, om denna domstol skall kunna nöjaktigt fullgöra sitt grannliga värf. Fri bevispröfning, inga tidsödande protokoller, kraftig processledning, vidsträckt rätt att å vederbörlig ort skärskåda alla förhållanden, som inverka på målet, se där blott några af de villkor, som icke få eftergifvas. Hvad särskildt angår domstolens befogenhet till undersökningar å platsen för tvisten, bör domstolens rörlighet underlättas genom ett stadgande därom, att domstolen i sådana fall kan vara domför med blott ordföranden och två icke lagfarna ledamöter. Att utförligare ingå på dessa viktiga frågor medger icke tiden. Utan får jag inskränka mig till ett yrkande om afslag å Kungl. Maj:ts proposition i den form, den föreligger, och antagande af en lag om särskild domstol i arbetstvister, utarbetad efter de af mig här ofvan angifna grunder.

Det individuella arbetsaftalet.

I Kungl. Maj:ts förslag till lag om vissa arbetsaftal yrkar jag att följande ändringar vidtagas.

1 §.

Denna paragrafs lydelse, jämförd med lagens rubrik, är ägnad att leda till missförstånd. Flera exempel härå hafva redan förekommit i de olika referat af lagförslaget, som hittills offentliggjorts. Sålunda har man föreställt sig, att denna lag skulle gälla blott en tämligen begränsad krets af arbetsförhållanden. För vinnande af större tydlighet föreslås därför, att industrien uttryckligt anges såsom åsyftad i lagen. Denna redaktionella ändring torde lämpligen kunna sålunda ske, att ordet industri inskjutes i texten framför ordet jordbruk.

4 §.

Uttrycket »arbetare, som innehafva offentlig tjänsteställning» är ej fullt tydligt. Det föreslås därför, att dessa ord utbytas mot uttrycket: »sådana i statens tjänst anställda, hvilkas lönestater fastställas af Riksdagen».

6 och 7 §§.

Dessa paragrafer böra utgå och ersättas med följande stadgande:

»Är arbetsaftalet, enligt hvad i lagen om kollektivafval mellan arbetsgifvare och arbetare sägs, ingånget med tillämpning af kollektivafval, och upphör detta att gälla, skall jämväl arbetsaftalet upphöra, ändå att längre tid öfverenskommit eller stadgad uppsägning ej skett.»

Uppfattningen om öfriga i regeringsförslagets 6 och 7 §§ behandlade frågor (jfr härmed bl. a. 8 § 5 mom. i regeringens förslag till lag om kollektivafval) synes ännu icke hafva inom intresserade kretsar vunnit den stadga, att det är rådligt att nu lagstifta härom. Se här blott ett exempel! Uti en skiljedom, som i slutet af nästlidet år afkunnades mellan Transportarbetareförbundet och Centrala Arbetsgifvareförbundet rörande personalens i Droskkusk- och Automobilförarefackföreningens deltagande i den stora arbetsinställelsen, yttrades bl. a., att fackföreningens den 2 augusti fattade beslut att utan iakttagande af den i aftalet stadgade uppsägningstiden från och med den 4 i samma månad nedlägga arbetet måste anses innefatta brott mot aftalet. Mot det sålunda afkunnade utslaget, hvilket synes hafva tillkommit genom ordförandens (justitierådet X) utslagsröst, afgafs från arbetaresidan följande reservation:

»Då — — — — vi äro af den öfvertygelsen att den i såväl detta som andra kollektivafval stadgade skyldigheten till viss uppsägningstid är afsedd att gälla uteslutande *vid upphörande af anställning*, kunna vi icke godkänna ordförandens uppfattning, att det i förevarande fall ålegat fackföreningen att iakttaga den i par. 9 i aftalet fastställda skyldigheten till 14 dagars uppsägning.»

Härom skrifver nu Svenska Arbetsgifvareföreningens tidning »Industria» (dec. 1909) följande: »En fråga, som däremot icke blifvit uttömmande behandlad och hvars lösning icke är färdig, är krafvet på den vanliga *uppsägningstidens* tillämpning vid strejk och lockout. Justitierådet X har ansett, att droskpersonalen, innan den gick ut i storstrejk, skulle hafva gifvit droskägarna en frist eller förberedelse af 14 dagar, i öfverensstämmelse med aftalets stadgande om viss uppsägning vid *slutande*

af anställning. På denna grund har fackföreningens strejkbeslut 2 dagar före strejktombrottet förklarats för aftalsbrott. Skiljedomaren har i detta sitt utslag synts taga hänsyn till den ifrågavarande transportrörelsens ömtålighet, i det droskägaren vid förfall riskerar att få sitt tillstånd indraget. Sådan hänsyn är tvifvelsutan berättigad, men ställes lämpligare i samband med själfva strejkfrågans behandling, då arbetsgifvareparten där antagligen afsett att skrifva något annat än hvad som blef skrifvet.

Att däremot fordra uppsägningstidens iakttagande vid strejk och lockout innebär tydligen uppfattningen, att sådan arbetsinställelse är det samma som frånträde af anställning och afskedande från anställning. Men man kan ifrågasätta riktigheten af att ställa strejk- och lockoutinstitutet på denna grund. Uppsägning och afskedande står i hvarje särskildt fall i förhållande till det *individuella* arbetsaftalet, under det strejken och lockouten innebär en *kollektiv* handling, som antingen tillåtes eller underförstås såsom tillåten i det *kollektiva* aftalet, såvida den icke där är förbjuden. Vi tillåta oss sätta i fråga, om icke krafvet på uppsägningstidens tillämpning vid tillåten kollektiv arbetsinställelse eller utestängning beror på en sammanblandning af individuella och kollektiva aftal. Afskedande och utträde ur tjänst är *ett upphörande af anställning*, strejk och lockout däremot *ett suspenderande af själfva arbetet* med bibehållande af den individuella anställningen, såvida icke afskedande eller tagande af afsked tillkommer såsom nytt moment. Enligt vårt förmenande hafva alltså reservernerna i skiljenämnden haft fog för sina invändningar.»

9 §.

Här böra de i första punkten angifna aftalstiderna skäligen förkortas från ett år till sex månader och från tre år till ett år.

13—18 §§.

De vid en del företag brukliga arbetsordningarna hafva ofta vållat missnöje hos arbetarna och split mellan parterna. Det synes därför angeläget att åt lagen i dessa stycken gifva ett sådant innehåll, att anledningarna till arbetarnas misstro mot detta institut måtte i möjligaste mån aflägsnas. I sådant syfte föreslås, att här på lämpligt ställe, t. ex. 16 §, intages bestämmelse, att om parterna icke kunna bli ense om arbetsordningens innehåll, skall tvisten slitas af arbetsdomstolen, innan arbetsordningen får utfärdas. Det torde ej behöfva befaras, att domstolens arbete

skall härigenom i någon afsevärd grad ökas. I de allra flesta fall bör väl enighet kunna uppnås mellan parterna. För öfrigt må väl i de företag, där kollektivafstal tillämpas, dessa afstal kunna göras så utförliga, att ingen annan arbetsordning behöfves än ett transsumt af kollektivafstalet. I de fall åter, där kollektivafstal icke kommit till stånd, kan denna förhandling om arbetsordning, som resulterar antingen i en öfverenskommelse mellan parterna eller i ett uttalande af arbetsdomstolen, blifva ett frö, hvarur kollektivafstal kan uppspira. Och måhända kan ur denna arbetsdomstolens befattnings med arbetsordningarna i en framtid växa fram ett samhällets ingripande i arbetsvilkorens ordnande, hvartill förebilder redan finnas i vissa utländska lagstiftningar.

19 §.

De i denna paragrafs första punkt intagna bestämmelser därom att arbetsgifvaren äger att leda och fördela arbetet samt i sådant hänseende gifva arbetaren erforderliga föreskrifter och utöfva tillsyn öfver arbetaren kunna otvifvelaktigt sägas riktigt återgifva de faktiskt rådande förhållandena. Ifrågavarande bestämmelser förefalla därför vid första påseende rätt ofarliga. Men i själfva verket skall ett dylikt konstaterande i lagen af arbetsgifvarens enväldsmakt komma att motverka de kollektiva öfverenskomelserna. Jag yrkar därför, att denna första punkt i 19 § utgår.

Af de i andra momentet förekommande stadganden utgöra flertalet blott etiska regler, hvilka icke torde hafva sin plats i lagen.

Tredje momentet tarfvar en omarbetning för att ytterligare säkerställa arbetaren mot möjliga försök till öfvergrepp.

Efter hvad nu nämnts, yrkas att denna paragraf erhåller följande lydelse:

»Arbetare, som antagits till utförande af visst slag af arbete, må icke utan sitt medgivande af arbetsgifvaren användas till annat arbete, där ej fråga är om handräckning åt annan eller eljest göromål, som enligt gällande sedvänja det åligger arbetaren att utföra.

Arbetsgifvaren vare pliktig att i arbetet fästa behörigt afseende å arbetarens hälsa och arbetsförmåga.

Skall förrättning för politiskt eller kommunalt val hållas i orten, och kan ej arbetaren utöfva honom därvid tillkommande rösträtt utan erhållande af ledighet från arbetet, må arbetsgifvaren icke förvägra honom sådan ledighet, där ej arbetets beskaffenhet härför lägger hinder. Hvad sålunda stadgats gälle, ändå att annorlunda aftalats.

Angående arbetsgifvares skyldighet att vidtaga anordningar till skydd för arbetares lif och hälsa samt att tillse, att arbetare erhåller undervisning, gälle hvad särskildt är stadgadt.»

21 §.

Första momentet bör skäligen ändras därhän, att arbetaren i angifna fall ej är skyldig att från bostaden afflytta tidigare än en månad efter det arbetsaftalet upphört.

I konsekvens härmed bör en omredigering ske af andra momentet, så att detsamma får följande lydelse:

»Hvad nu är stadgadt gälle ej i fråga om upplåtelse af bostad åt arbetare, som antagits för tillfälligt arbete och har sitt egentliga hemvist å annan ort.

I tredje momentet göres den ändring, att kortaste uppsägningstiden, för det fall att särskildt hyresaftal slutits och hyrestiden ej bestämts, sättes till en månad.

22 §.

I denna paragraf uppräknade moraliska råd hafva ej sin plats i lagen. Paragrafen kan lämpligen erhålla följande lydelse:

»Arbetaren skall med varsamhet handhafva arbetsgifvarens egendom och undvika allt, som kan medföra olycksfall för honom själf eller andra.

Ej må yrkeshemlighet yppas af arbetaren.»

24 §.

Denna paragraf förtydligas så, att arbetsgifvarens rätt till ersättning skall vara ostridig för att afdragsrätt skall förefinnas.

25 §.

Här förekomma vissa själfklara sätser, hvilka såsom onödiga böra utgå. Paragrafen bör lyda som följer:

»Har arbetsgifvaren satt annan i sitt ställe till ledning af arbetet och förbryter denne sig i eller för arbetet mot arbetaren, utgifve arbetsgifvaren det skadestånd, hvartill arbetaren kan finnas berättigad, och söke sitt åter bäst han gitter.»

27 §.

Bestämmelsen i andra momentet bör göras absolut, så att hvarken öfverenskommelse eller sedvänja får bryta densamma.

Äfven stadgandet i tredje momentet bör göras tvingande.

30 §.

Stadgandet i andra momentet första satsen förtydligas så att aflöningen skall ske *senast* hvar fjortonde dag.

32 §.

Décomptesystemet är enligt min åsikt så långt ifrån något verksamt skydd mot eventuellt aftalsbrott från arbetarens sida, att detsamma i stället lätt kan leda till ett alldeles motsatt resultat genom att arbetaren får den oriktiga föreställningen, att han genom att uppoffra décompterna har rätt att bryta sitt aftal. Då vidare, på sätt äfven inom lagrådet anförts, de för systemets användande ifrågasatta anordningar synas göra detsamma så värdelöst för säkerställande af arbetsgifvarens skadeståndsfordran, att allt innehållande af lön likaså gärna kan vara förbjudet, hemställes, att paragrafen erhåller följande lydelse:

»Är i kollektivafstal eller eljest öfverenskommelse träffad om rätt för arbetsgifvaren att af arbetarens lön till säkerhet för aftalets bestånd eller arbetarens fullgörande af sina skyldigheter innehålla någon del, vare den öfverenskommelse ogill.»

33 §.

Här omtalad penningplikt bör aldrig få öfverstiga en fjärdedels daglön.

34 §.

Första momentets sista sats utgår. Det bör nämligen icke tillåtas arbetsgifvaren att i arbetsbetyg afgifva yttrande om det sätt, hvarpå arbetaren fullgjort sina åligganden, med mindre arbetaren framställt begäran om sådant yttrande.

36 §.

Af de under 2) angifna skälen för arbetares afskedande böra kvarstå allenast misshandel å eller grof missfirmelse mot arbetsgifvaren eller någon af hans husfolk eller den som är satt i arbetsgifvarens ställe.

37 §.

Bland här uppräknade skäl för arbetare att omedelbart häfva arbetsaftalet bör upptagas ännu ett, nämligen om arbetsgifvaren vid aftalets ingående missledt arbetaren genom falsk uppgift.

Den i paragrafen intagna bestämmelse, att arbetaren äger att omedelbart häfva arbetsaftalet, om arbetsgifvaren eller den, som är satt i hans ställe »svårare förgår sig» mot arbetaren eller någon af hans husfolk, är så sväfvande affattad, att den icke bör få kvarstå i lagen.

39 §.

Bör skäligen erhålla följande lydelse:

»Kvinnlig arbetare, som ärnar ingå äktenskap, äge, sedan en lysning till äktenskapet skett, uppsäga arbetsaftalet att omedelbart upphöra, ehvad förut varit gällande i fråga om tiden för dess giltighet eller i afseende å dess uppsägning.»

43 §.

Förseelsen i fråga bör åtalas vid allmän domstol. Paragrafen torde alltså utgå.

Jag har nu i största korthet antydt de grunder, efter hvilka jag anser, att en lagstiftning i ifrågavarande ömtåliga ämne bör uppgöras, om Riksdagen verkligen skulle vara beredd att under nuvarande förhållanden skrida till en rättslig reglering af arbetsaftalet. Det förslag till frågans lösning, som jag framlagt, bör betraktas blott som ett första trefvande steg men i allt fall det längsta, som jag för min ringa del *nu* vågar taga på ett område, där intresse motsatserna äro så stora, att hvarje lagstiftning måste i vida kretsar bland dem, som närmast beröras af densamma, väcka om icke direkt misstro, så åtminstone oro, äfven om de, som gjort lagen, bemödat sig om att framgå med den allra största försiktighet. Med hänsyn härtill och i betraktande af den oerhörda svårigheten, för att icke

säga omöjligheten, att på förhand öfverskåda lagstiftningens konsekvenser, vill jag yrka att de lagar i ämnet, hvilka möjligen komma till stånd, under alla förhållanden göras blott provisoriska, och föreslår jag i sådant hänseende, att giltighetstiden icke sträcket öfver fem år.

Å de förslag till ändring i strafflagen, hvilka åtfölja den kungl. propositionen, yrkar jag afslag. Redan den förestående revisionen af hela strafflagen synes mig nämligen utgöra tillräcklig anledning för enhvar att icke medverka därtill, att den civila lagstiftning i ämnet, som eventuellt kommer till stånd, åtföljes af straffbestämmelser, hvilka icke, såvidt visats, äro af trängande nöd påkallade men otvifvelaktigt skulle hafva den effekten att för stora lager af vårt folk göra hela detta civila lagverk osympatiskt och alltså sätta på spel ideella värden af omätlig betydelse.

Slutligen ber jag få nämna, att den korta motionstiden icke medgifvit mig att företaga ens en flyktig granskning af regeringsförslaget om ändring af 158 § utsökningslagen.

Stockholm den 6 april 1910.

A. Åkerman.
